

Danuta Zawadzka, Ewa Szafraniec-Siluta

Politechnika Koszalińska

WZROST PRZEDSIĘBIORSTW ROLNICZYCH W POLSCE

GROWTH OF AGRICULTURE ENTERPRISES IN POLAND

Słowa kluczowe: przedsiębiorstwa rolnicze, przychody z całokształtu działalności, wskaźniki rentowności obrotu netto

Key words: agricultural enterprises, revenues from total activity, Profitability net rates of turnover

JEL codes: G32, Q14

Abstrakt. Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie, czy przedsiębiorstwa rolnicze w Polsce charakteryzuje wzrost, a jeśli tak, to czy jest on zbieżny z tendencjami zbliżonymi do przedsiębiorstw ogółem, czy istotnie się różni. Badania przeprowadzono, wykorzystując dane publikowane przez GUS w *Bilansowych wynikach finansowych podmiotów gospodarczych*. Przyjęto, że miernikiem wzrostu są przychody z całokształtu działalności w latach 2006-2015. Uzupełniając dokonano oceny wskaźników rentowności obrotu netto.

Wstęp

W literaturze rozróżnia się pojęcia rozwoju i wzrostu przedsiębiorstw. Pierwsze ma charakter jakościowy – nawiązuje do zmian wewnątrz podmiotu, nakierowanych na budowanie przewagi konkurencyjnej [Skalik 2012]. Ilościowo rozwój może być ujmowany wielkością nakładów na inwestycje w infrastrukturę, innowacje czy restrukturyzację. Rozwój przedsiębiorstwa determinowany jest uwarunkowaniami endo- i egzogenicznymi [Szczepaniak 2007, Wyrwicka 2003, Wyrwicka, Jaźwińska 2014]. Natomiast wzrost jest kategorią ilościową odnoszącą się do zwiększania zasobów przedsiębiorstwa [Gabrusewicz 1992, Czerwińska-Lubszczyk i in. 2013]. Można go zmierzyć, wykorzystując wskaźniki dynamiki: wartości sprzedaży, udziału w rynku, wzrostu wartości aktywów, wielkości zysku, oraz miernikami zmian zatrudnienia [Davidson i in. 2010, Delmar 1997]. Istnieją publikacje, w których przyjmuje się założenie, że wzrost jest przejawem rozwoju przedsiębiorstwa, mającym przełożenie na zmiany ilościowe w podmiocie [Kurczewska 2008].

W każdej gospodarce funkcjonują przedsiębiorstwa o różnym potencjale wzrostu. Z danych GUS wynika, że udział przedsiębiorstw rolniczych w Polsce zmniejszył się z poziomu 3,19% w 2006 roku do 2,11% w 2015 roku [GUS 2007-2016]. Można postawić tezę, że przyczyną tego zjawiska jest niski potencjał wzrostu sektora.

Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie, czy przedsiębiorstwa rolnicze w Polsce charakteryzuje wzrost. Jeśli tak, to czy jest on zbieżny z tendencjami zbliżonymi do przedsiębiorstw ogółem, czy istotnie się różni.

Materiał i metodyka badań

Badania przeprowadzono z wykorzystaniem danych publikowanych przez GUS (*Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych*¹). Dotyczą one wyników finansowych wszystkich przedsiębiorstw w Polsce prowadzących księgi rachunkowe oraz zatrudniających 10 osób lub więcej (przedsiębiorstwa ogółem), z podziałem na poszczególne sekcje PKD. W badaniu szcze-

¹ Badanie *Bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych* obejmuje jednostki zorganizowane w formie spółek handlowych, cywilnych, przedsiębiorstw państwowych spółdzielni, oddziałów przedsiębiorców zagranicznych, państwowych, jednostek organizacyjnych oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Jednostki te prowadzą księgi rachunkowe lub podatkową księgę przychodów i rozchodów (szerzej: [GUS 2016]).

Tabela 1. Podstawowe charakterystyki przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2015
 Table 1. Basic characteristics of enterprises in Poland from 2006 to 2015

Wyszczególnienie/Specification	Lata/Years									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Przedsiębiorstwa ogółem/All enterprises										
Liczba badanych jednostek/Number of entities	47 048	48 165	53 148	53 847	53 220	54 189	54 587	56 432	56 628	55 092
Aktywa [mld zł]/Assets [bln PLN]	1 457,31	1 728,80	1 900,53	1 987,59	2 132,98	2 348,56	2 432,31	2 562,05	2 706,66	2 826,69
Przedsiębiorstwa rolnicze/Agriculture enterprises										
Liczba badanych jednostek/Number of entities	1 502	1 475	1 425	1 400	1 354	1 350	1 202	1 273	1 274	1 162
Aktywa [mld zł]/Assets [bln PLN]	27,93	33,24	32,74	30,76	33,22	40,90	43,37	46,48	47,53	47,43

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS [2007-2016]
 Source: own study based on the CSO data [GUS 2007-2016]

gólnym zainteresowaniem objęto jednostki należące do sekcji: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, które uznano za przedsiębiorstwa rolnicze.

Badania przeprowadzono w czterech etapach. Pierwszy z nich dotyczy syntetycznej charakterystyki badanych jednostek. Następnie dokonano oceny udziału jednostek o przychodach z całokształtu działalności wynoszących 5 mln euro lub więcej oraz posiadających majątek o wartości 2,5 mln euro lub więcej we wszystkich badanych podmiotach. Z uwagi na fakt, że niewielki odsetek przedsiębiorstw rolniczych ma przychody lub majątek o powyższych wartościach, w trzecim etapie badań dokonano oceny szczegółowej struktury przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw rolniczych z uwzględnieniem wysokości uzyskiwanych przychodów. Zgodnie z metodyką zawartą w *Bilansowych wynikach finansowych podmiotów gospodarczych* wyodrębniono 13 przedziałów². Ponadto uzupełniając, w celu przedstawienia rentowności przedsiębiorstw rolniczych osiągających przychody o różnej wysokości, dokonano także oceny wskaźników rentowności obrotu netto (relacja wyniku finansowego netto do przychodów z całokształtu działalności) [Sierpińska, Jachna 2004]. Zakres czasowy badań to lata 2006-2015.

Wyniki i dyskusja

W tabeli 1 zaprezentowano liczbę badanych jednostek, wartość aktywów przedsiębiorstw ogółem oraz jednostek z sektora rolnego w Polsce, które podlegały badaniom przeprowadzonym w ramach *Bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych* w latach 2006-2015.

Liczba badanych przedsiębiorstw ogółem w badanym okresie wahała się od 47 048 w 2006 roku do 56 628 w 2014 roku. Ulegała ona wzrostowi w analizowanych latach, z wyłączeniem lat 2010 i 2015. W przypadku jednostek z sektora rolnego najwyższą liczbę podmiotów odnotowano w 2006 roku (1502), najniższą zaś w 2015 roku (1162). W przeciwieństwie do ogółu jednostek liczba ta ulegała spadkowi (z wyjątkiem lat 2013-2014). Analizie poddano także wartość majątku zgromadzonego przez badane przedsiębiorstwa. Ogół przedsiębiorstw zgromadził aktywa o wartości od 1457,31 mld zł (2006 rok) do 2826,69 mld zł (2015 rok), co średnio stanowiło 41,20 mln zł

² Wyjątek stanowi 2015 rok, w którym grupę poniżej 0,5 oraz <0,5;1,0) przedstawiono łącznie, zgodnie z metodyką przyjętą w *Bilansowych wynikach finansowych podmiotów gospodarczych*.

Tabela 2. Struktura przedsiębiorstw w Polsce według wielkości przychodów i wartości aktywów w latach 2006-2015

Table 2. Structure of enterprises in Poland by the value of revenues and assets from 2006 to 2015

Rok/ Year	Jednostki/Entities					
	o przychodach z całokształtu działalności/ with revenues from total activity ≥ 5 mln EUR	o sumie aktywów/ with total assets ≥ 2,5 mln EUR	o przychodach z całokształtu działalności/ with revenues from total activity ≥ 5 mln EUR oraz sumie aktywów and total assets ≥ 2,5 mln EUR	o przychodach z całokształtu działalności/ with revenues from total activity ≥ 5 mln EUR	o sumie aktywów/ with total assets ≥ 2,5 mln EUR	o przychodach z całokształtu działalności/ with revenues from total activity ≥ 5 mln EUR oraz sumie aktywów and total assets ≥ 2,5 mln EUR
	przedsiębiorstwa ogółem/ all enterprises [%]			przedsiębiorstwa rolnicze/ agriculture enterprises [%]		
2006	25,39	28,18	20,27	5,59	18,84	5,19
2007	29,74	32,02	23,85	7,86	24,00	7,59
2008	25,58	28,61	20,54	6,04	22,46	5,75
2009	25,61	30,11	20,84	7,64	24,86	7,21
2010	27,98	32,84	23,14	8,86	28,95	8,71
2011	27,43	32,32	22,66	8,52	29,19	8,22
2012	29,76	34,74	24,43	12,56	39,35	12,23
2013	28,93	34,28	23,86	12,96	38,81	12,41
2014	29,25	34,66	24,20	12,64	40,97	11,70
2015	30,78	36,63	25,71	12,74	44,84	11,70

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

przypadających na jedno przedsiębiorstwo. W przypadku jednostek rolniczych wartość ta wahała się od 27,93 mld zł (2006 rok) do 47,53 mld zł (2014 rok). Na jedno przedsiębiorstwo rolnicze przypadał majątek o wartości 29,16 mln zł (średnio w latach 2006-2015).

W dalszej części badań dokonano oceny udziału jednostek o przychodach z całokształtu działalności przekraczających 5 mln euro oraz posiadających aktywa o wartości ponad 2,5 mln euro w liczbie wszystkich badanych przedsiębiorstw (tab. 2).

W ogóle badanych przedsiębiorstw średnio 28,05% stanowiły te, których przychody wyniosły 5 mln euro lub więcej. Jednostek rolniczych wykazujących tę samą cechę było zdecydowanie mniej, średnio 9,54% w latach 2006-2015. Warto jednak zauważyć, że ich udział wzrósł ponaddwukrotnie. W 2006 roku 5,59% przedsiębiorstw rolniczych osiągało analizowaną wartość przychodów, natomiast w 2015 roku było ich 12,74%. Fakt ten świadczy o dużym rozwoju jednostek z sektora rolnego. Jego potwierdzeniem jest także analiza liczby przedsiębiorstw mających majątek o wartości 2,5 mln euro lub więcej. Na początku badanego okresu jednostki te stanowiły 18,84% przedsiębiorstw rolniczych, natomiast w 2015 roku analizowana miara wzrosła o 26 p.p. Ogół przedsiębiorstw także zanotował wzrost w tym zakresie, jednak zaledwie o 8,45 p.p. Badaniu poddano także jednostki, które osiągnęły przychody na poziomie ≥ 5 mln euro i miały aktywa o wartości ≥ 2,5 mln euro. Wśród analizowanych przedsiębiorstw ogółem średnio było w badanym okresie 22,95% tych podmiotów. Zdecydowanie niższy wynik uzyskały jednostki rolnicze (średnio 9,07%). Jednak także w przypadku tej miary zauważalny był dynamiczny rozwój przedsiębiorstw związanych z rolnictwem (ponaddwukrotny wzrost).

Tabela 3. Struktura przedsiębiorstw w Polsce z uwzględnieniem kryterium wysokości uzyskiwanych przychodów z całokształtu działalności

Table 3. Structure of enterprises in Poland taking into account the criterion of the amount of revenues generated from the total activity

Rok/ Year	Podmioty o przychodach z całokształtu działalności/ Entities with revenues from total activity [mln PLN]												
	pomizej/ up to 0,5	<0,5;1,0)	<1,0;1,5)	<1,5;2,0)	<2,0;2,5)	<2,5;5,0)	<5,0;10,0)	<10,0;15,0)	<15,0;20,0)	<20,0;25,0)	<25,0;50,0)	<50,0;100,0)	100,0 i powyżej/ and over
Przedsiębiorstwa ogółem/All enterprises [%]													
2006	1,69	3,67	4,19	4,08	3,86	18,56	21,98	10,99	6,49	4,25	9,56	5,19	5,50
2007	1,30	2,98	3,65	3,64	3,45	17,07	22,21	11,51	7,06	4,64	10,29	5,90	6,31
2008	1,28	2,72	3,31	3,58	3,59	17,90	22,87	11,26	7,02	4,49	10,17	5,64	6,16
2009	0,86	2,39	3,43	3,64	3,64	18,17	23,08	11,59	7,00	4,53	9,98	5,70	5,99
2010	0,98	2,35	3,37	3,41	3,56	16,43	22,92	11,77	7,44	4,68	10,66	5,95	6,48
2011	0,77	1,99	2,96	3,26	3,33	15,07	23,04	12,43	7,53	4,87	11,24	6,54	6,98
2012	0,89	1,95	2,83	3,10	3,19	14,76	22,90	12,55	7,53	5,02	11,36	6,63	7,26
2013	1,11	2,21	3,13	3,21	3,21	14,91	23,01	12,23	7,18	4,88	11,30	6,50	7,13
2014	1,13	2,05	2,81	3,16	3,20	14,23	22,77	12,54	7,29	5,02	11,69	6,71	7,39
2015	2,45	2,48	2,86	2,88	13,93	22,50	12,92	7,65	5,16	12,10	7,21	7,86	
Przedsiębiorstwa rolnicze/Agriculture enterprises [%]													
2006	5,86	10,99	11,19	10,05	7,66	24,57	16,31	5,26	3,06	1,80	2,20	0,60	0,47
2007	4,14	8,61	10,51	8,81	6,98	25,76	19,53	6,10	2,92	2,64	2,44	0,95	0,61
2008	3,09	7,86	8,21	8,84	8,84	25,47	20,07	7,02	4,00	2,25	2,95	0,77	0,63
2009	3,00	7,57	8,86	8,07	7,36	26,29	21,29	6,71	2,86	2,93	3,07	1,36	0,64
2010	2,29	6,65	8,64	5,83	8,64	26,51	22,08	7,09	3,55	2,73	3,55	1,48	0,96
2011	2,67	5,56	6,67	6,52	6,37	26,67	23,70	8,30	3,70	2,44	4,44	1,85	1,11
2012	1,50	4,16	4,08	5,32	5,07	25,29	25,79	11,90	4,08	3,08	5,99	2,33	1,41
2013	2,28	4,48	5,89	5,26	5,11	24,90	24,90	10,13	3,61	3,46	5,97	2,36	1,65
2014	1,81	4,55	5,02	5,34	5,34	25,43	25,12	10,36	3,45	3,38	6,20	2,43	1,57
2015	5,59	4,13	5,42	5,85	25,73	24,53	9,64	5,34	3,36	5,68	3,01	1,72	

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Dla uzupełnienia przedstawionej analizy dokonano także oceny szczegółowej struktury przedsiębiorstw według kryterium uzyskiwanych przychodów z całokształtu działalności. W tym celu wyodrębniono 13 grup podmiotów. Szczegółowe wyniki z podziałem na przedsiębiorstwa ogółem oraz jednostki rolnicze zaprezentowano w tabeli 3.

Wśród badanych przedsiębiorstw największy udział stanowiły te, których przychody z całokształtu działalności wyniosły między <5,0;10,0> mln zł (średnio 22,73%). W przypadku jednostek rolniczych najczęściej jednostek zakwalifikowano do przedziału <2,5;5,0> – przeciętnie 25,66% w badanym okresie. Warto jednak zauważyć zmiany zachodzące w strukturze przedsiębiorstw rolniczych. Dokonując porównania między początkiem a końcem badanego okresu, należy podkreślić, że zmniejszeniu ulegał udział podmiotów zakwalifikowanych do pierwszych pięciu przedziałów (do <2,0;2,5> włącznie). W kolejnych wyodrębnionych grupach udział

Tabela 4. Wskaźniki rentowności obrotu netto przedsiębiorstw w Polsce według wielkości przychodów w latach 2006-2015

Table 4. Profitability net rates of turnover of enterprises in Poland by value of revenues from 2006 to 2015

Rok/ Year	Podmioty o przychodach z całokształtu działalności/ Entities with revenues from total activity [mln PLN]												
	poniżej/ up to 0,5	<0,5;1,0)	<1,0;1,5)	<1,5;2,0)	<2,0;2,5)	<2,5;5,0)	<5,0;10,0)	<10,0;15,0)	<15,0;20,0)	<20,0;25,0)	<25,0;50,0)	<50,0;100,0)	100,0 i powyżej /and over
Przedsiębiorstwa ogółem/ <i>All enterprises</i>													
2006	-37,3	-6,4	0,4	0,2	1,4	3,7	4,5	4,4	4,1	4,4	4,5	4,5	4,4
2007	-98,1	-4,7	0,3	1,3	3,1	4,8	5,7	5,7	5,2	5,5	5,2	5,5	5,0
2008	-93,1	-12,9	-2,5	-1,8	1,9	4,0	5,0	4,7	4,5	4,3	4,0	3,4	3,0
2009	-84,2	-14,2	-6,1	-2,3	-0,4	2,4	4,4	4,0	3,7	3,7	3,9	4,2	4,2
2010	-167,7	-12,4	-12,0	-2,7	-1,1	2,7	4,1	4,1	4,0	3,8	3,6	4,2	4,7
2011	-172,9	-64,1	-15,7	-3,7	-0,8	1,7	4,2	4,0	4,0	3,7	3,5	3,5	4,1
2012	-171,1	-26,1	-15,6	-3,7	-1,6	0,5	3,6	3,9	3,6	3,5	3,3	3,2	3,8
2013	-180,8	-48,1	-6,9	-3,4	-1,1	1,4	4,3	4,1	4,0	3,7	3,3	3,7	3,8
2014	-252,2	-18,9	-7,8	-2,3	-0,1	1,8	4,5	4,6	4,3	4,3	3,8	3,9	3,7
2015	-55,6		-5,9	-13,4	-0,4	2,2	5,0	5,2	4,8	4,6	3,9	4,0	2,9
Przedsiębiorstwa rolnicze/ <i>Agriculture enterprises</i>													
2006	15,1	9,7	11,5	11,6	12,0	9,8	8,4	8,7	9,1	11,5	8,9	8,4	-7,9
2007	-274,7	13,8	15,5	13,2	15,7	15,1	12,8	13	9,1	12,7	10,5	8,7	4,8
2008	-3,3	7,8	9,6	8,7	9,6	9,8	8,5	8,0	4,8	7,9	5,0	8,7	0,8
2009	-20,8	5,1	10,2	15,0	9,7	10,9	7,2	9,7	6,8	15,1	7,2	11,2	6,3
2010	-434,5	0,3	8,4	14,4	14,5	13,6	11,1	10,6	8,7	8,9	12,7	11,9	6,7
2011	-20,5	4,1	5,9	15,2	14,1	13,0	10,4	12,7	12,0	8,8	11,2	10,2	11,7
2012	10,5	-2,8	10,4	14,4	20,0	17,2	16,4	13,0	15,0	13,0	11,5	16,6	10,0
2013	-23,4	2,9	9,5	13,6	12,8	12,0	12,5	10,8	15,4	8,4	10,4	10,8	11,4
2014	-47,0	-5,4	2,0	15,9	9,7	13,3	11,1	8,8	9,5	7,6	11,0	7,9	10,0
2015	-7,8		-6,4	8,3	9,7	11,7	6,6	12,7	8,3	4,0	6,2	12,0	5,0

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

jednostek wzrastał. Największa różnica wystąpiła w przypadku przedsiębiorstw osiągających najwyższe przychody. W jednostkach zakwalifikowanych do przedziału <50,0;100,0) nastąpił ponadpięciokrotny wzrost udziału przedsiębiorstw rolniczych, w grupie osiągającej przychody w wysokości 100 mln zł oraz wyższych miara ta wzrosła 3,66 razy. W przypadku ogółu jednostek analizowany wskaźnik wyniósł kolejno 1,39 oraz 1,43, a zatem był o wiele niższy.

Analiza struktury podmiotów według kryterium wysokości osiąganych przychodów potwierdziła zatem przedstawione wnioski o dynamicznym rozwoju przedsiębiorstw rolniczych. W ich strukturze zdecydowanie przeważały podmioty osiągające relatywnie niskie przychody, jednakże odsetek najsilniejszych ekonomicznie jednostek wzrasta.

W dalszym etapie badań dokonano także oceny wysokości wskaźników rentowności obrotu netto według wielkości przychodów uzyskiwanych przez ogół jednostek oraz przedsiębiorstwa

rolnicze w latach 2006-2015. Dane te zaprezentowano w tabeli 4. Wśród badanych przedsiębiorstw ogółem najwyższy średni wskaźnik rentowności obrotu netto uzyskały jednostki osiągające dochody między 5 a 10 mln zł (średnia wartość dla analizowanego okresu wyniosła 4,53%) oraz między 10 a 15 mln zł (przeciętnie 4,47%). Ujemną relację wyniku finansowego netto do przychodów z całokształtu działalności w całym badanym okresie uzyskały jednostki charakteryzujące się przychodami o wartości poniżej 1 mln zł. Począwszy od 2008 roku sytuacja ta dotyczyła także podmiotów z grup: <1,0;1,5) oraz <1,5;2,0), a od 2009 roku także tych zakwalifikowanych do przedziału <2,0;2,5). W przypadku przedsiębiorstw rolniczych najwyższy wskaźnik rentowności obrotu netto uzyskały podmioty wykazujące przychody w wysokości między 1,5 a 2 mln zł (średnio 13,03%) oraz między 2,0 a 2,5 mln zł (12,78%). Ujemne wartości występowały w całym badanym okresie w jednostkach najsłabszych ekonomicznie (przychody poniżej 0,5 mln zł). Ponadto występowały także w grupie przedsiębiorstw należących do przedziału <0,5;1,0) – w 2012 roku oraz w latach 2014-2015, do przedziału <1,0;1,5) – w 2015 roku, a także incydentalnie w 2006 roku w grupie podmiotów osiągających przychody powyżej 100 mln zł. Należy podkreślić, że we wszystkich wyodrębnionych grupach przedsiębiorstw jednostki rolnicze osiągnęły wyższy średni poziom relacji wyniku finansowego do przychodów z całokształtu działalności niż ogół badanych jednostek. Fakt ten świadczy o relatywnie wysokiej rentowności analizowanych przedsiębiorstw rolniczych.

Podsumowanie i wnioski

Dokonano porównania struktury przedsiębiorstw rolniczych oraz ogółu przedsiębiorstw w Polsce, biorąc pod uwagę wysokość osiąganych przez nie przychodów z całokształtu działalności. W tym celu wykorzystano dane zgromadzone przez GUS, które są cyklicznie publikowane w ramach *Bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych*. Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski:

1. Na jedno badane przedsiębiorstwo w Polsce przypadał średni majątek o wartości 41,20 mln zł (przeciętnie w latach 2006-2015), w przypadku przedsiębiorstw rolniczych miara ta była niższa o 12,04 mln zł.
2. W strukturze ogółu badanych przedsiębiorstw przeciętnie 28,05% podmiotów osiągało przychody z całokształtu działalności wynoszące 5 mln euro lub więcej. W grupie jednostek rolniczych zaledwie 9,54% (średnia wartość w analizowanym okresie) uzyskiwało przychody o tej wartości.
3. Największy odsetek ogółu podmiotów osiągał nadwyżkę przychodów nad kosztami w wysokości między 5 a 10 mln zł (średnio 22,73%). Wśród przedsiębiorstw rolniczych największą część stanowiły te uzyskujące przychody w wysokości od 2,5 do 5 mln zł (analogicznie 25,66%).
4. W strukturze przedsiębiorstw rolniczych wyodrębnionej według kryterium wysokości osiąganych przychodów zachodziły zmiany, polegające na spadku udziału jednostek osiągających niższe przychody (do 2,5 mln zł) oraz dynamicznym wzroście udziału podmiotów o najwyższych wartościach analizowanej nadwyżki ekonomicznej.

Reasumując, należy stwierdzić, że wśród przedsiębiorstw rolniczych przeważają te, które osiągały relatywnie niskie dochody (w porównaniu do przedsiębiorstw ogółem), jednak wzrost udziału jednostek osiągających wysokie przychody (powyżej 2,5 mln zł, a zwłaszcza powyżej 50 mln zł) świadczy o wzroście rentowności jednostek zajmujących się produkcją rolniczą oraz o ich dynamicznym rozwoju.

Literatura

- Czerwińska-Lubszczyk Agnieszka, Anna Michna, Anna Męczyńska. 2013. „Determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw sektora budowlanego”. *Zarządzanie i Finanse* 11 (4): 67-79.
- Davidson Per, Leona Achtenhagen, Lucia Naldi. 2010. „Small Firm Growth”. *Foundations and Trends in Entrepreneurship* 6 (2): 69-166.
- Delmar Frédéric. 1997. Measuring growth: Methodological considerations and empirical results. [W] *Entrepreneurship and SME Research: On Its Way to the Next Millennium*, red. R. Donckels, A. Miettinen Aldershot, 190-216. Aldershot, England: Ashgate.
- Gabrusewicz Wiktor. 1992. „Rozwój przedsiębiorstw przemysłowych i jego ocena w gospodarce rynkowej”. *Zeszyty Naukowe. Seria II Prace Doktorskie i Habilitacyjne* 120: 30-32.
- GUS. 2007-2016. *Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych w 2006, ..., 2015 roku*. Warszawa: GUS.
- Kurczewska Agnieszka. 2008. Problemy pomiaru wzrostu małych i średnich przedsiębiorstw. [W] *Problemy ekonomii i polityki gospodarczej*, red. Grażyna Maniak, 119-126. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński.
- Sierpińska Maria, Tomasz Jachna. 2004. *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*. Warszawa: PWN.
- Skalik Jan. 2012. Aktywizacja potencjału rozwojowego przedsiębiorstwa. [W] *Determinanty potencjału rozwojowego organizacji*, red. A. Stabryła, K. Woźniak, 13-14. Kraków: Wydawnictwo MFiles.pl.
- Szczepaniak Iwona. 2007. „Czynniki i uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w warunkach gospodarki opartej na wiedzy”. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy* 10: 573-583.
- Wyrwicka Magdalena K. 2003. „Endogenne przesłanki organizacyjne rozwoju przedsiębiorstwa”. Poznań: Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej.
- Wyrwicka Magdalena K., Dorota Jaźwińska. 2014. „Percepcja uwarunkowań rozwoju przedsiębiorstw”. *Economics and Management* 2: 259-275.

Summary

The aim of the article is to answer the question: are agricultural enterprises in Poland characterized by growth? If so, is it coinciding with trends similar to the other enterprises, or is it different? The research was carried out using data published by the Central Statistical Office in the publication Financial Results of Economic Entities. It was assumed that the measurement of growth are revenues of total activity in the years 2006-2015. Additionally the profitability net rates of turnover of enterprises were analyzed.

Adres do korespondencji
 dr hab. Danuta Zawadzka, prof. nadzw. PK (orcid.org/0000-0001-9353-5941)
 dr Ewa Szafraniec-Siluta (orcid.org/0000-0001-8168-4325)
 Katedra Finansów, Wydział Nauk Ekonomicznych, Politechnika Koszalińska
 ul. Kwiatkowskiego 6e, 75-343 Koszalin
 tel. (94) 343 92 16, 343 91 64
 e-mail: danuta.zawadzka@tu.koszalin.pl, ewa.szafraniec@tu.koszalin.pl